

Målnummer:	Ö3509-10	Avdelning:	1
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2012-12-14		
Rubrik:	Statens ansvar för motparts kostnad i ärende om utsökning. En privaträttslig fordran som fastställts genom dom har utmätts för bl.a. skatteskulder. Fråga om staten i det ärende varigenom fordringen utsöks ska anses som enskild vid tillämpningen av 32 § ärendelagen.		
Lagrum:	<ul style="list-style-type: none">• 32 § lagen (1996:242) om domstolsärenden• 3 kap. 21 §, 9 kap. 11 § och 18 kap. 1 § utsökningsbalken (1981:774)		
Rättsfall:	<ul style="list-style-type: none">• NJA 1998 s. 443• NJA 2000 s. 109		

REFERAT

Kronofogdemyndigheten utmätte den 9 juni 2005 för E.B:s skulder till Skatteverket och Advokatfirman Concilium HB en fordran på S.B. om 250 000 kr, fastställd i dom. S.B. invände hos Kronofogdemyndigheten att fordringen var betald genom kvittning, varför det förelåg hinder mot verkställighet. Kronofogdemyndigheten lämnade i beslut den 21 april 2009 invändningen mot verkställighet utan bifall.

Göteborgs tingsrätt

S.B. överklagade i Göteborgs tingsrätt och yrkade att tingsrätten skulle förklara att det förelåg hinder mot verkställighet av den utmätta fordringen mot honom.

Skatteverket och advokatfirman bestred ändring.

Tingsrätten (rådmannen Monica Ålund) förklarade i beslut den 26 april 2010 att hinder för verkställighet förelåg.

Hovrätten för Västra Sverige

Skatteverket och advokatfirman överklagade i Hovrätten för Västra Sverige. Efter föreläggande från hovrätten inkom S.B. med svarsskrivelse. Han yrkade vidare att Skatteverket och advokatfirman skulle förpliktas att solidariskt ersätta honom för rättegångskostnad i hovrätten.

Hovrätten (hovrättsråden Anna-Karin Karlbom och Peter Broberg samt tf. hovrättsassessorn Sara Lindman) meddelade den 29 juni 2010 följande beslut:

Hovrätten meddelar inte prövningstillstånd. Tingsrättens avgörande står därmed fast.

Skatteverket och Advokatfirman Concilium HB ska solidariskt ersätta S.B. för rättegångskostnader i hovrätten med 7 500 kr jämte ränta - - -.

Högsta domstolen

Skatteverket överklagade och yrkade att HD skulle befria verket från skyldigheten att ersätta S.B. för rättegångskostnad i hovrätten.

S.B. motsatte sig att hovrättens beslut ändrades. Han yrkade ersättning för rättegångskostnad i HD.

Vid föredragning beslöt HD att målet skulle avgöras av HD i dess helhet.

HD (justitieråden Marianne Lundius, Stefan Lindskog, Ann-Christine Lindeblad, Ella Nyström, Kerstin Calissendorff, Gudmund Toijer, Göran Lambertz, Agneta Bäcklund, Martin Borgeke och Dag Mattsson) meddelade den 14 december 2012 följande beslut.

Skäl

1. Vid verkställighet avseende E.B:s betalningsskyldighet för skatteskulder och en arvodesskuld till en advokatbyrå beslutade Kronofogdemyndigheten den 9 juni 2005 att utmäta en domfäst fordran på 250 000 kr som han hade hos S.B. Indrivning skedde sedan genom att den utmäta fordringen utsöktes (se 9 kap. 11 § andra stycket UB). S.B. gjorde gällande rätt till kvittning med motfordringar hos E.B. (jfr 3 kap. 21 § första stycket UB). Kronofogdemyndigheten lämnade kvittningsinvändningen utan bifall.
2. Sedan S.B. hade överklagat Kronofogdemyndighetens beslut, godtog tingsrätten kvittningsinvändningen och förklarade att det förelåg hinder mot verkställighet. Skatteverket och advokatbyrå överklagade tingsrättens beslut. S.B. yrkade i hovrätten att Skatteverket och advokatbyrå skulle förpliktas att solidariskt ersätta honom för hans rättegångskostnad.
3. Hovrätten beslutade att inte meddela prövningstillstånd och har i samma beslut förpliktat Skatteverket och advokatbyrå att solidariskt ersätta S.B. för hans rättegångskostnad i hovrätten. Tvisten i HD gäller om det fanns förutsättningar att förplikta Skatteverket att utge sådan ersättning.
4. Enligt 18 kap. 1 § tredje stycket UB gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden vid överklagande av utsökningsmål om något annat inte föreskrivs i det kapitlet. I 32 § ärendelagen föreskrivs det bl.a. att domstolen i ett ärende där enskilda är motparter till varandra får förplikta den ena parten att ersätta den andra parten för dennes kostnader i ärendet med tillämpning av 18 kap. RB.
5. I förarbetena till 32 § ärendelagen uttalas det att om ett statligt organ som är part i ärendet har samma ställning som en privat fysisk eller juridisk person, t.ex. därför att staten innehar en fastighet, så bör staten vid tillämpningen av bestämmelsen ses som en enskild part (se prop. 1995/96:115 s. 117 f.).
6. HD har tidigare behandlat frågan om statens ansvar för kostnader i överklagade ärenden om utmätning. I rättsfallet NJA 1998 s. 443 ansåg HD att staten inte kunde jämföras med en enskild part i ett ärende där gäldenären hade överklagat ett beslut om utmätning för uttagande av böter, tillkommande skatt och felparkeringsavgifter och att det därmed saknades förutsättningar för att med stöd av 32 § ärendelagen tillerkänna staten ersättning för kostnader i ärendet. Rättsfallet NJA 2000 s. 109 gällde frågan om en tredje man kunde tillerkännas ersättning av staten i ett ärende om utmätning för uttagande av bl.a. böter och skatt. Utmätningen hade hävts efter ett överklagande av den tredje mannen, som hade gjort gällande äganderätt till den utmäta egendomen. Enligt HD:s bedömning saknades det förutsättningar för att med stöd av 32 § ärendelagen tillerkänna den tredje mannen ersättning för rättegångskostnad, eftersom staten intog ställning som allmän part i ärendet.
7. Till skillnad från de nämnda avgörandena handlar det här om verkställighet avseende betalningsskyldighet för en privaträttslig skuld, där Skatteverket på grund av utmätning har trätt i den enskilde fordringsborgenärens ställe och söker verkställighet av fordringen för hans räkning. I ett sådant fall bör staten anses som enskild vid tillämpningen av 32 § ärendelagen, trots att fordringen

är utmätt för skatteskulder.

8. Av det anförda följer att Skatteverkets överklagande ska avslås.

Bedömningen medför också att Skatteverket ska ersätta S.B. för hans rättegångskostnad i HD.

HD:s avgörande

HD avslår överklagandet.

Skatteverket ska ersätta S.B. för rättegångskostnad i HD med 2 500 kr. På beloppet ska utgå ränta - - -.

Justitieråden Johnny Herre, Ingemar Persson, Svante O. Johansson och Lars Edlund var skiljaktiga såvitt angick motiveringen och ansåg att skälen skulle ha följande lydelse från punkt 5.

5. I utsökningsbalken fanns före år 1993 i 18 kap. 1 § andra stycket en hänvisning till rättegångsbalkens bestämmelser om fullföljd av talan i hovrätt och HD. Bestämmelserna innebar att kostnadsregleringen i 18 kap. RB var tillämplig för utsökningsmål. Efter 1993 års lagändringar, genom vilka 1946 års lag om domstolsärenden blev tillämplig vid överklagade utsökningsmål i tingsrätt, var kostnadsregleringen i 18 kap. RB alltjämt tillämplig. Regeln i 32 § i 1996 års ärendelag innebar alltså en ändring i förhållande till vad som gällde tidigare.

6. I förarbetena till 1996 års ärendelag diskuterades principfrågan om ansvaret för rättegångskostnader i ärenden där en enskild part står mot det allmänna (se prop. 1995/96:115 s. 117 ff. och bet. 1995/96:JuU17 s. 9 f.). Departementschefen fann att frågan borde lämnas utanför reformen, även om flera remissinstanser hade varit kritiska på denna punkt. Departementschefen konstaterade att förslaget innebar att rättegångskostnader inte skulle kunna dömas ut i ett mål mellan en allmän och en enskild part annat än om det för en viss ärendetyp fanns särskilda regler, t.ex. lagen (1989:479) om ersättning för kostnader i ärenden och mål om skatt, m.m. Enligt departementschefen innebar detta för de allra flesta fall inte någon ändring i förhållande till dåvarande ordning. Det noterades vidare att om det på samma sida fanns en enskild och en allmän part kunde den enskilda parten ensam få svara för motpartens rättegångskostnad. Under riksdagsbehandlingen väcktes en motion om reglering av enskilds rätt till ersättning för rättegångskostnad från det allmänna, när en myndighet är motpart och den enskilde vinner ärendeprocessen. Motionen avslogs. Utskottet uttalade emellertid att man utgick från att regeringen i ett sammanhang skulle överväga rättegångskostnadsfrågorna i ärendeprocessen respektive förvaltningsprocessen och att detta skulle ske inom en inte alltför avlägsen framtid (utskottsbetänkandet s. 10).

7. HD har behandlat frågan om parts ansvar för kostnader i överklagade utsökningsmål enligt 1996 års ärendelag. I rättsfallet NJA 1998 s. 443 fann HD att staten inte kunde jämföras med en enskild part i ett ärende där gäldenären hade överklagat ett beslut om utmätning för uttagande av böter, tillkommande skatt och felparkeringsavgifter, och att det därmed saknades förutsättningar för att med stöd av 32 § ärendelagen tillerkänna staten ersättning för rättegångskostnad i ärendet. I rättsfallet NJA 2000 s. 109 blev utgången att en enskild part, vilken som tredje man drabbats av utmätning av sin egendom för annan enskilds skatte- och böteskulder, inte kunde få ersättning för sin rättegångskostnad när utmätningen hävdades av tingsrätten. I ett tillägg, till vilket övriga ledamöter anslöt sig, anförde justitierådet Gregow att det förhållandet att 1996 års ärendelag gjorts tillämplig på överklagade utsökningsmål fått till följd en inkonsekvent och otillfredsställande ordning beträffande rättegångskostnad i fullföljda mål om utmätning. I tillägget påpekades att det framstod som angeläget att det infördes möjlighet att utdöma

ersättning för rättegångskostnad även när utmätningsfordringen utgörs av skatter, böter eller andra liknande anspråk.

Partsställningens betydelse för kostnadsansvar

8. Kritik har framförts mot den ordning som har etablerats genom rättspraxis avseende ansvar för rättegångskostnader i överklagade utsökningssmål mellan allmän part som utmätningsborgenär och tredje man. Det är därför motiverat att granska de sakliga skäl som finns för regleringen.

9. Det finns anledning att överväga om sättet att tillgodose ett borgenärsanspråk ska påverka bedömningen av om en part är berättigad till ersättning för kostnader. S.B. blev, efter att han hade vägrat att efterkomma Kronofogdemyndighetens betalningsanmodan, registrerad som gäldenär i ett särskilt utsökningssmål. I detta mål antecknades staten och advokatbyrån som sökande mot honom. S.B. hade därmed inte formellt ställning som tredje man i förhållande till utmätningsborgenärerna. Det handlade dock fortfarande i realiteten om att utmätningsborgenärernas fordringar mot E.B. skulle betalas genom ianspråktagande av dennes egendom, i detta fall hans fordran mot S.B. Utmätningsborgenärerna fick härigenom, på samma sätt som E.B., möjlighet att driva in fordringen. Det är för ett sådant fall i och för sig naturligt att i kostnadshänseende betrakta staten som enskild part med åtföljande ansvar vid förlust i målet.

10. Det finns emellertid skäl som talar mot en särskild kostnadsregel enbart för det fallet att en allmän part är utmätningsborgenär vid indrivning av utmätningsgäldenärs fordran mot tredje man. Att knyta rättegångskostnadsregleringen till arten av den egendom som blir föremål för verkställighet kan ge slumpartade effekter. Det särskilda utsökningssmålet mot S.B. var föranlett av att den utmätta egendomen var en fordran. Om utmätningsobjektet i stället hade utgjorts av en lös sak - exempelvis en båt - som både S.B. och E.B. hade ägaranspråk på, skulle S.B. ha varit att anse som en tredje man. Något särskilt utsökningssmål hade då inte registrerats mot honom, och någon rätt till ersättning för rättegångskostnad hade inte förelegat enligt nu gällande ordning (jfr NJA 2000 s. 109).

11. Mot en sådan ordning talar också att Kronofogdemyndighetens val av objekt för verkställighet typiskt sett ska styras av andra överväganden än rättegångskostnadsfrågan. Valet av verkställighetsobjekt skulle dock medföra att tredje man vid framgång i fordringsfallet får ersättning för sina rättegångskostnader, medan han i en tvist rörande annan egendom inte kan få det. Ordningen innebär dessutom att det allmänna som utmätningsborgenär, beroende på omständigheter som man inte råder över, kan få en kostnadsrisk som skulle ha undvikits i annat fall. En sådan ordning kan också medföra praktiska problem hos Kronofogdemyndigheten och domstolarna.

12. Att det inom ramen för verkställighetsförfarandet kan uppkomma ett utsökningssmål mellan en allmän part och en sekundogäldenär bör alltså inte föranleda någon särskild regel avseende ansvar för rättegångskostnader. Samma regler bör vara tillämpliga för det nu aktuella fallet som för andra fall där tredje man dras in i ett utsökningssmål med en allmän part som utmätningsborgenär. Frågan är vilken regel om ansvar för rättegångskostnader som generellt bör gälla för dessa fall.

Utsökningssmål och dispositiva tvistemål

13. Det finns i utsökningssmål hänseende ingen principiell skillnad mellan en allmän parts fordran på offentligrättslig grund och en enskild borgenärs fordran på civilrättslig grund. För tredjemansfallen tillkommer det förhållandet att det är en utomstående som dras in i ett exekutivt förfarande på grund av åtgärder mot annan part. Tredje man har i det fallet att försvara sig mot ett anspråk riktat mot hans egendom, där anspråket grundas på att utmätningsgäldenären påstås ha bättre rätt till egendomen än tredje man eller ha en fordran mot

tredje man.

14. Ett utökningsmål som gäller tredje mans rätt innebär att målet i praktiken rör rättsförhållandet mellan gäldenären och tredje man. Fastän en sådan tvist regleras av ärendelagen liknar den i många avseenden en vanlig tvistemålsprocess enligt rättegångsbalkens regler. En tredje man som är part i ett sådant utökningsmål behöver typiskt sett lägga ned motsvarande kostnader som i ett ordinärt tvistemål direkt mellan gäldenären och tredje man för att komma till sin rätt. I många fall torde tredje man för att kunna utföra sin talan på bästa sätt vara tvungen att anlita juridiskt ombud med åtföljande arvodeskostnader. Även andra kostnader kan uppkomma, t.ex. för bevisning och inställelse till förhandling. Redan dessa förhållanden talar för att samma regler om ansvar för rättegångskostnader ska gälla.

15. Härtill kommer att en tvist mellan utmätningsborgenären och tredje man av olika skäl kan komma att föras i domstol som tvistemål i stället för som ärende enligt ärendelagen. Kronofogdemyndigheten har för alla typer av tillgångsslag möjlighet att lämna föreläggande till sökande eller berörd tredje man att väcka talan vid domstol (4 kap. 20, 22, 23 och 26 §§ UB). När så sker blir sedvanliga kostnadsregler i 18 kap. RB tillämpliga, oavsett om tvisten rör tredje mans bättre rätt till viss egendom eller tredje mans kvittningsinvändning mot en fordran. På motsvarande sätt blir 18 kap. RB tillämpligt om tredje man väljer att, utan föreläggande från Kronofogdemyndigheten, väcka talan vid domstol mot utmätningsborgenären.

Överväganden beträffande ändring av rättspraxis

16. Varken riksdagens uttalande år 1996 eller de kritiska synpunkterna i tillägget till avgörandet i rättsfallet NJA 2000 s. 109 har lett till några lagstiftningsåtgärder. Sådana synes inte heller kunna förväntas inom överskådlig tid. Frågan är då om det otillfredsställande rättsläget beträffande kostnadsansvaret i tredjemansfallen bör ändras.

17. Om en domstol finner att en lagregel inte är förenlig med Europakonventionen måste det beaktas i rättstillämpningen. I ett ärende som gäller indrivning av skatt är utmätningsgäldenären statens motpart. Artikel 6.1 i Europakonventionen är då inte tillämplig, eftersom indrivningsärendet anses utgöra en fortsättning på skatteprocessen som i sin tur inte gäller civila rättigheter och skyldigheter (se Hans Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 4 uppl. 2012, s. 159 ff.). I skatteprocessen har statens motpart vid framgång generell rätt till ersättning för kostnader för ombud, biträde, utredning eller annat som denne skäligen har behövt för att ta till vara sin rätt (se numera 43 kap. 1 § skatteförfarandelagen, 2011:1244). I förevarande fall handlar det om utökning av en fordran mot tredje man. Denna tvist måste - liksom tvisten i 2000 års rättsfall - anses gälla en sådan civil rättighet som avses i artikel 6.1.

18. Enligt Europadomstolen kan regleringen av rättegångskostnadsansvaret ha betydelse för frågan om ett civilrättsligt förfarande sammantaget uppfyller kraven enligt artikel 6.1 i konventionen. Om den vinnande parten inte får ersättning för sin rättegångskostnad kan detta sålunda, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet, utgöra en kränkning av rätten till en rättvis rättegång (se *Stankiewicz v. Poland*, no 46917-99, § 60 ff., ECHR 2006-VI och Danelius, a.a., s. 250). Europadomstolen fann i *Stankiewicz*-målet att det förelåg ett brott mot artikel 6.1 i konventionen genom att vinnande part, som haft anledning att anlita juridiskt ombud i en tvist mot polska staten, inte fick ersättning för sina kostnader. Domstolen uttalade att det rörde sig om en komplicerad tvist som avsåg ett betydande belopp (cirka 30 000 euro), där vinnande part haft en rättegångskostnad om cirka 6 500 euro. Kostnadsbeloppet ansågs skäligt med hänsyn till tvistens omfattning.

19. Det nu aktuella målet rör ett tvisteföremål om 250 000 kr, vilket beloppsmässigt ligger i nivå med tvisteföremålet i *Stankiewicz*-målet. Uppkomna

kostnader i förevarande mål är dock avsevärt lägre än i Stankiewicz-målet, som också synes ha varit mer komplicerat. Det finns likväl anledning att vid den allmänna bedömningen av kostnadsregleringen i tredjemansfallen beakta de rättssäkerhetsaspekter som utgör grunden för artikel 6.1 i konventionen och som kommer till uttryck i Stankiewicz-målet.

20. Regeln i 32 § ärendelagen lämnar, särskilt mot bakgrund av förarbetsuttalandena om statens ställning som enskild part i vissa fall, utrymme för att anse att staten ska jämföras med enskild part när så är motiverat. I förarbetena redovisas inte några särskilda överväganden beträffande betydelsen av 32 § ärendelagen för utskökningsmålens del. Nuvarande rättspraxis är sålunda inte förankrad i några klara ställningstaganden från lagstiftaren.

21. Med hänsyn till det anförda får de sakliga skälen för att i tredjemansfallen betrakta staten som enskild part i rättegångskostnadshänseende anses vara så tungt vägande att en ändring av rättspraxis bör ske. Några beaktansvärda negativa verkningar av en sådan ändring synes inte föreligga. Detta innebär, med ändring av den lagtolkning av 32 § ärendelagen som gjordes i rättsfallet NJA 2000 s. 109, att domstolen fortsättningsvis ska tillämpa kostnadsreglerna i 18 kap. RB i överklagade utskökningsmål, såvitt avser tvist mellan en allmän part som utmättningsborgenär och tredje man.

22. Skatteverket är tappande part i hovrätten. Vad som nu sagts innebär att S.B. har rätt till ersättning från Skatteverket för sina rättegångskostnader i hovrätten. Skatteverkets överklagande ska därför avslås. Vid denna utgång ska Skatteverket även förpliktas att ersätta S.B. för hans rättegångskostnad i HD.

Referenten, justitierådet Lena Moore, med vilken justitierådet Per Virdesten förenade sig, var skiljaktig och befriade Skatteverket från skyldigheten att ersätta S.B. för rättegångskostnad i hovrätten. De ansåg att domskälen skulle ha följande lydelse från punkt 7.

7. Det framgår direkt av ordalydelsen i 32 § ärendelagen, av förarbetena till bestämmelsen (prop. 1995/96:115 s. 117 f., bet. 1995/96:JuU17 s. 9 f. och rskr. 1995/96:193) liksom av rättspraxis, att ersättning för rättegångskostnad enligt 32 § ärendelagen endast kan utgå i ärenden där enskilda är motparter till varandra.

8. Utmättningsfordringen, dvs. statens fordran på E.B., utgörs av en fordran på skatt och Skatteverket kan därmed inte jämföras med en enskild part vid tillämpningen av 32 § ärendelagen. Några bärande skäl att i rättegångskostnadshänseende göra skillnad mellan situationen i rättsfallet NJA 2000 s. 109 - där tredje man gjort gällande äganderätt till den utmäta egendomen - och situationen i förevarande fall - där tredje man gjort gällande en kvittningsskuld mot fordran när en fordran mot denne utmätts och sedermera utsköknings - finns inte. Något bestämt krav på att ersättning ska kunna utgå i sådana fall framgår inte heller av Europakonventionen och Europadomstolens praxis (jfr t.ex. Stankiewicz v. Poland, no 46917-99, § 60 ff., ECHR 2006-VI).

9. För att ersättning för rättegångskostnad ska kunna utgå till vinnande part i utskökningsmål när utmättningsfordringen utgörs av skatter, böter och liknande anspråk krävs lagstiftning (se justitierådet Torkel Gregows tillägg i NJA 2000 s. 109).

10. Skatteverkets talan ska alltså bifallas.

Justitierådet Stefan Lindskog tillade för egen del följande.

1. I det aktuella fallet har för en skattefordran (verkställighetsfordringen) skett en utmätning i en fordran som utmättningsgäldenären hade hos en tredje man, dvs. en sekundogäldenär (se 1 kap. 7 § tredje stycket UB).

2. Vid indrivningen av en utmätt fordran kan sekundogäldenären med verkan mot sökanden (utmättningsborgenären, dvs. i detta fall Skatteverket) göra gällande samma invändningar som han hade kunnat göra gällande mot fordringsborgenären (dvs. utmätningsgäldenären). Det följer av grunderna för 27 § skuldebrevslagen. Av rättsfallet NJA 1985 s. 223 framgår det att sekundogäldenären med verkan mot utmättningsborgenären får kvitta med en fordran hos fordringsborgenären i enlighet med de principer som kommer till uttryck i 28 § skuldebrevslagen. På den andra sidan gäller efter vad som är fastslaget i rättsfallet NJA 1985 s. 468 att om ett löpande skuldebrev är utställt för den utmätta fordringen, så begränsas sekundogäldenärens kvittningsrätt i förhållande till utmättningsborgenären i enlighet med vad som följer av 18 § skuldebrevslagen.

3. Sedan en fordran har tagits i mät intar alltså utmättningsborgenären i materiellt hänseende samma ställning som utmätningsgäldenären (dvs. fordringsborgenären) i förhållande till sekundogäldenären. Men det stannar inte vid det. Om sekundogäldenären vid en sådan indrivning som förutsätts i 9 kap. 11 § första stycket UB bestrider betalningsansvar för den utmätta fordringen, så ska Kronofogdemyndigheten i princip förelägga utmättningsborgenären att väcka talan mot sekundogäldenären efter vad som föreskrivs i 4 kap. 23 § UB (se Torkel Gregow, Tredje mans rätt vid utmätning, 1987, s. 374 f.). Om den utmätta fordringen omfattas av ett skiljeavtal och sekundogäldenären gör skiljeinvändning, måste det antas att frågan om betalningsskyldighet ska avgöras genom skiljeförfarande (jfr NJA 1997 s. 866). Även när det gäller tvistlösningens ordning intar således utmättningsborgenären samma ställning som utmätningsgäldenären när dennes fordran drivs in efter att ha utmätts.

4. Det sagda ger vid handen att vid utmätning av en fordran kan man likna utmättningsborgenären vid en pantavare som tar i anspråk den pantsatta fordringen till täckande av den säkrade fordringen. I linje med det får utmättningsborgenären särskild förmånsrätt i den utmätta fordringen (se 8 § förmånsrättslagen [1970:979], jfr 4 kap. 30 § första stycket UB). När utmättningsborgenären tar i anspråk en utmätt fordran får han vidare tillgodogöra sig den förmånsrätt som fordringen är förenad med precis som en pantavare (se 3 § förmånsrättslagen).

5. I det aktuella fallet var emellertid den utmätta fordringen domfäst. När utmätningen skulle verkställas var det alltså inte fråga om en betalningsanmodan enligt 9 kap. 11 § första stycket UB utan om utsökning av en domfäst fordran enligt andra stycket i det lagrummet, dvs. ett särskilt verkställighetsförfarande i ett nytt mål, låt vara som ett led i målet mot utmätningsgäldenären.

6. I ett sådant särskilt verkställighetsförfarande, som initieras av Kronofogdemyndigheten, är gäldenären till den utmätta fordringen motpart. Denne intar således inte i det nya målet ställning av sekundogäldenär. Vidare inskränker sig hans rätt att kvitta och göra gällande andra invändningar mot betalningsskyldighet enligt domen till vad som följer av 3 kap. 21 § första stycket UB.

7. Att partsställningen är en annan i målet om verkställighet mot fordringsgäldenären och att dennes invändningsrätt begränsas av att den utmätta fordringen är domfäst ändrar emellertid inte på det förhållandet att utmättningsborgenären med avseende på den utmätta fordringen intar en ställning som i princip svarar mot en pantavares (jfr p. 4.). Så långt utmättningsborgenären behöver ta i anspråk den utmätta fordringen till att infria verkställighetsfordringen har han alltså trätt i fordringsborgenärens ställe, och utövar han dennes rätt på ett sätt som svarar mot när en pantavare tar i anspråk en pantsatt fordring, om än i den särskilda ordning som gäller för utsökning enligt 9 kap. 11 § andra stycket UB.

8. Att Skatteverket vid utövandet av den utmätta fordringsrätten ska i

rättegångskostnadshänseende anses ha intagit ställning av enskild i enlighet med vad HD:s majoritet har funnit ligger väl i linje med att utmätningsborgenären träder i fordringsborgenärens ställe inte bara materiellt utan också i fråga om tvistlösningsordningen (se p. 3.).

9. Det kan sättas i fråga om det är rättspolitiskt motiverat att - när staten för en offentligrättslig fordran får utmätning i en privaträttslig fordran - i rättegångskostnadshänseende göra skillnad mellan det fallet att tvist uppstår med fordringsgäldenären, dvs. den situation som är aktuell i målet, och det fallet att tvist uppstår med en tredje man som pretenderar på bättre rätt till fordringen, dvs. i princip den situation som var aktuell i NJA 2000 s. 109. Men med utgångspunkten att det finns tungt vägande skäl för att rättegångsbalkens kostnadsregler ska gälla i båda fallen (jfr justitierådet Gregows tillägg i fråga om tredje mans ställning), så finns det ingen anledning att utvidga det synsätt som låg till grund för utgången i 2000 års fall till att omfatta den situation som här är aktuell. Snarare finns det skäl för att - i linje med vad justitieråden Johnny Herre, Ingemar Persson, Svante O. Johansson och Lars Edlund har funnit - överväga om det rättsläge som följer av 2000 års fall, vilket rör endast utskökningsförfaranden avseende sådana skulder som avses i 1 kap. 6 § andra stycket UB, bör upprätthållas. Men detta mål, som gäller betalningsskyldighet för en privaträttslig skuld, ger enligt min mening inte anledning till något ställningstagande i den frågan.

HD:s beslut meddelat: den 14 december 2012.

Mål nr: Ö 3509-10.

Lagrum: 32 § lagen (1996:242) om domstolsärenden, 3 kap. 21 §, 9 kap. 11 § och 18 kap. 1 § UB.

Rättsfall: NJA 1998 s. 443 och NJA 2000 s. 109.

Sökord: Domstolsärende; Kvittning; Rättegångskostnader; Sekundogäldenär; Utmätning; Utsökningsärende
